

DE WILDE, I., JANVIER, R. en VANHOUTTE, L., *Arbeidstijd bij de Vlaamse lokale besturen. Stand van zaken, knelpunten en beleidsvoorstellen, Brugge, die Keure, 2014, 373 p.*

Alle lof voor dit boek, dat werkelijk een huzarenstukje is. Ik verklaar me nader.

Arbeidstijd is met de (basis-)Arbeidswet van 16 maart 1971 al een van de moeilijkere en zeer gereguleerde segmenten uit het arbeidsrecht in de privésector. De arbeidstijdregeling die van toepassing is in de lokale sector doet daar nog een schepje bovenop. Niet alleen de Arbeidswet kan van toepassing zijn, maar ook de Arbeidstijdwet van 14 december 2000. Daarnaast bepalen de rechtspositiebesluiten bijkomende voorschriften die verband houden met de compensatie van bepaalde arbeidsprestaties door personeelsleden.

Niet verwonderlijk dus dat vele lokale besturen tal van toepassingsproblemen vaststellen in de praktijk.

Die terechte vaststelling is dan ook het uitgangspunt voor dit boek. Zoals de titel al aangeeft, is de doelstelling van het boek drieledig. Die doelstelling wordt geformaliseerd in de opdeling van het boek zelf, dat op zijn beurt uit drie delen bestaat.

Een eerste deel, het meest omvangrijke (ongeveer 300 pagina's), geeft een stand van zaken weer van de toepasselijke regels. Daarin worden eerst de Europese en nationale bronnen vermeld. Daarna komt de vraag aan bod welke regelgeving geldt. Afhankelijk van de aard van de openbare dienst moet immers ofwel de Arbeidswet, dan wel de Arbeidstijdwet worden toegepast. Dat leidt ertoe dat binnen één lokale overheid verschillende wetgeving van toepassing kan zijn op personeelsleden die nochtans dezelfde functie of activiteiten uitvoeren.

Vervolgens gaan de auteurs dieper in op de bepalingen en knelpunten van beide wetten. Zelfs voor beoefenaars van het arbeidsrecht in de privésector pur sang is het boek daarom een aanrader.

Zo wordt de evolutie in de Europese en Belgische rechtspraak rond slaap- en wachtdiensten toegelicht. Die is bijgewerkt tot en met het cassatiearrest van 10 maart 2014. Deze problematiek is in de lokale sector bijvoorbeeld relevant voor onder meer brandweerlui en conciërges.

Daarna komen de grenzen aan en de flexibiliteit van de arbeidsduur aan bod. Dit raakt de kern van de dagdagelijkse toepassing van de arbeidsduur in een (lokale) organisatie. Hoe kan de organisatie optimaal worden gestructureerd om het personeel zo flexibel mogelijk te kunnen inzetten (op piekmomenten, tijdens bepaalde periodes, rekening houdende met deeltijdse arbeid, enz.)? Dit is inherent gekoppeld aan de vraag wanneer overwerk aanleiding geeft tot de compensatie door de betaling van overloon en door het opnemen van inhaalrust.

Aangezien de lokale zorgsector medisch en verplegend personeel tewerkstelt, wordt ook de nodige aandacht besteed aan de specifieke arbeidsduur voor medische be-

roepen, zoals vastgelegd in de wet van 12 december 2010. Hetzelfde geldt voor wat betreft deeltijdse arbeid.

Tot slot wordt ruim aandacht besteed aan het verrichten van onregelmatige prestaties (prestaties tijdens weekend en feestdagen, nachtarbeid) en de gevolgen die dat met zich meebrengt op de verloning ervan.

Het boek leest in elk geval als een trein. De auteurs slagen erin de nochtans ingewikkelde wetgeving bevattelijk voor te stellen aan de lezer door het inlassen van samenfattende tabellen, vergelijkende overzichten en eenvoudige voorbeelden. In deel twee van het boek bundelen de auteurs bijvoorbeeld schema's over de onregelmatige prestaties.

Uit hun onderzoek distilleren de auteurs drie knelpunten. Die knelpunten vertrekken wezenlijk vanuit dezelfde vaststelling. In de lokale sector kunnen voor wat betreft de toepassing van arbeidsduur meerdere wetgevingen van toepassing zijn. Bovendien is de bestaande wetgeving onaangepast aan de noden van de lokale sector, omdat ze is opgemaakt en geconcipieerd vanuit de privésector.

Dat het boek niet louter beschrijft wat er is, maar ook aanzet tot aanpassing van de wetgeving, bewijzen de geformuleerde beleidsvoorstellen:

1. De lokale overheidsdiensten vallen principieel onder de Arbeidstijdwet. Een uitzondering geldt voor een overheidsdienst die een publiekrechtelijke of een privaatrechtelijke rechtspersoon is en uitsluitend industriële, commerciële, geneeskundige, profylactische of hygiënische activiteiten uitoefent.
2. De lokale overheidsdiensten volgen principieel de feestdagenreglementering van de rechtspositieregeling. Dezelfde uitzondering als in (1) geldt.
3. De feestdagenreglementering moet inhoudelijk verder worden uitgewerkt in de rechtspositieregeling.
4. De Arbeidstijdwet moet inhoudelijk geactualiseerd worden.
5. De Arbeidswet (a) moet worden aangevuld met afwijkingsmogelijkheden die aangepast zijn aan de lokale overheidsdiensten (dus geen cao, maar de opmaak van een algemene maatregel na overleg met de vakorganisatie conform de Wet van 19 december 1974) en (b) moet worden afgestemd op zowel statutairen als contractuele personeelsleden. Gelet op de eerste twee beleidsvoorstellen zal dit voorstel een beperkter belang hebben. Alleen overheidsdiensten in de vorm van een publiekrechtelijke persoon vallen immers onder de Wet van 19 december 1974 en kunnen statutairen tewerkstellen. Privaatrechtelijke overheidsdiensten zullen in principe onder de regels van de privésector vallen.

Fijntjes vermelden de auteurs er telkens bij welke overheid actie moet ondernemen om een en ander in wetgeving om te zetten. Bovendien wordt telkens al een aangepaste "wording" voor de wetgeving gesuggereerd.

Beste overheid, het huiswerk is klaar, de leerling is met glans geslaagd. Waar wacht u nog op?

Isabel PLETS,
Advocaat balie Brussel en lector Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht UGent.

DORSSEMONT, F., LÖRCHER, K. et SCHÖMAN, I. (dir.), *The European Convention on Human Rights and the employment relation*, Oxford, Hart Publishing, 2013, 442 p.

Cet ouvrage, coordonné par Filip Dorssemont, Klaus Lörcher et Isabelle Schöman constitue, en quelque sorte, le troisième volet d'une trilogie initiée par le « Transnational Trade Union Rights Experts Network » (TTUR).

Après avoir exploré le droit européen du travail sous l'angle de la Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne⁽¹⁾ et l'impact du traité de Lisbonne sur l'« Europe sociale »⁽²⁾, le Réseau s'intéresse à l'impact de la Convention européenne des droits de l'homme sur le droit des relations de travail.

Cette étude pourrait constituer un ouvrage de référence pour quiconque s'intéresse ou pratique le droit du travail, tant il rassemble de contributions fouillées et exhaustives sur la jurisprudence de la Cour de Strasbourg en la matière sans négliger, bien entendu, les autres sources du droit international du travail.

L'ouvrage, intégralement rédigé dans la langue de Shakespeare, débute, de façon classique, par une approche transversale pour se poursuivre par une analyse des droits fondamentaux garantis par la Convention européenne des droits de l'homme sous l'angle du droit du travail.

La première partie, consacrée à l'approche transversale, débute par une analyse remarquable de l'arrêt *Demir et Baykara*, signée par Klaus Lörcher. Si cet arrêt, pourtant récent (2008), est désormais incontournable, une clarification, telle que celle de Lörcher, permet d'en circonscrire plus finement la portée et les conséquences. L'on épinglera également l'analyse par Olivier de Schutter de la relative difficulté de l'examen d'une ingérence dans un droit fondamental dans le cadre d'une relation « horizontale » entre un employeur privé et un travailleur. Il s'agit en effet d'un problème récurrent. Si l'application horizontale des droits fondamentaux dans la relation de travail n'est plus sérieusement contestée, les critères de légitimité, de légalité ou de proportionnalité, élaborés pour analyser l'action des États, doivent s'adapter lorsqu'il s'agit de les appliquer à un acteur privé tel qu'un employeur.

La deuxième partie, catégorielle, représente une compilation intéressante de la jurisprudence récente sur l'application de droits tels que l'interdiction de l'esclavage, le droit au procès équitable, le droit à la vie privée, à la liberté de religion dans les relations de travail. Bien que ce choix soit strictement subjectif, nous avons été particulièrement captivés par les études consacrées à la liberté religieuse et à la liberté d'expression (sujets d'actualité) dans les relations de travail. Certaines pages se lisent comme un roman (pour les amateurs du genre, bien entendu), toutes remplies de rebondissements et de retournements de situation, lorsque la jurisprudence se fait hésitante, revient sur ce qui pouvait être considéré comme acquis pour finalement avancer subitement. Il s'en dégage cependant l'impression d'une tendance générale,

(1) B. BERCUSSON, *European Labour Law and the EU Charter of Fundamental Rights*, Baden-Baden, Nomos, 2006.

(2) N. BRUUN, K. LÖRCHER et I. SCHÖMANN, *The Lisbon Treaty and Social Europe*, Oxford, Hart Publishing, 2012.

bien que non exempte de ressacs, vers le déploiement plus affirmé d'une protection sociale significative découlant des droits fondamentaux garantis par la Convention européenne des droits de l'homme. Cette tendance n'est pas un luxe, en cette période dans laquelle les avancées sociales se font rares pour ne pas dire inexistantes en Europe.

On regrettera, même si cette critique est variable en fonction des contributions des auteurs, que l'ouvrage ne contienne pas une analyse plus poussée des décisions prises par les « juges naturels » de la Convention européenne des droits de l'homme que sont les juges nationaux. Il faut cependant relever que tel n'était pas le but de l'exercice, et que la diversité des régimes juridiques en matière de relations de travail au sein des membres du Conseil de l'Europe (et même de l'Union européenne) rendrait difficilement compréhensible pour le lecteur la portée exacte des décisions de jurisprudence d'autres systèmes juridiques.

Pour finir, cet ouvrage donne le sentiment au lecteur de disposer, désormais, d'une carte, claire et précise, du territoire, souvent parcouru mais rarement exploré, que constitue la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme en matière de relations de travail. Certes, certaines zones de la carte restent encore en pointillés tant la jurisprudence est récente et encore, à certains égards, incertaine mais c'est, pour les militants du progrès social, plutôt bon signe

Pierre JOASSART,
Avocat et assistant à l'UCL

RIGAUX, M. en LATINNE, A. (eds.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht 9*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 397 p.

In 1984 organiseerde Marc Rigaux de eerste editie van de cyclus *Actuele problemen van het arbeidsrecht*. De reeks verslagboeken die daarop volgde, getuigt van een zeer grote kwaliteit en sommige bijdragen zijn na al die jaren nog steeds toonaangevend.

De bundel van de negende sessie opent met een artikel van Marc Rigaux. Aan het einde van zijn actieve academische carrière is dit – *noblesse oblige* – een beschouwend stuk geworden dat een imposante titel torst: “De verzwakking van de rechtspositie van de werknemer: een logisch gevolg van de vrijmaking van de arbeidsmarkt? Een vrij betoog over wezenlijke ontwikkelingen in het arbeidsrecht”. Deze summa is een staaltje van vrijdenken en een verademing in tijden waarin de rechtsleer “vermarkt” is. Het ideeënapparaat is echter zo rijk dat het artikel zich niet leent tot diagonale lectuur.

Ook Anne Van Regenmortel heeft een beschouwende bijdrage geschreven over de interactie tussen arbeidsrecht en overeenkomstenrecht aan de hand van de rechtspraak van de sociale kamer van het Franse Hof van Cassatie. Hierin staat ze o.a. stil bij het recht op re-integratie, de fetisj van de “infantillistische” stroming in het arbeidsrecht.

In een volgend – zeer doorwrocht – artikel onderzoeken Daniël Cuypers en Danny Ryckx of de afstand van recht en rechtsverwerking zoals toegepast in het individueel arbeidsovereenkomstenrecht sociaal belaste technieken zijn.

Tom Messiaen en Kim Van den Langenberghe hebben hun sporen meer dan verdiend op het vlak van publicaties rond schijnzelfstandigheid. In hun bijdrage wordt de Arbeidsrelatiewet vakkundig gefileerd en worden voorstellen ter verbetering geformuleerd.

De naam van Veronique Pertry komt men vaak tegen in dossiers voor het Grondwettelijk Hof. Zij reflecteert over de vraag of de toetsing aan het gelijkheidsbeginsel een rem op of een katalysator van de economische ongelijkheid tussen werkgever en werknemer is. Hierbij gaat ze o.a. in op het heikele thema van (al dan niet) levelling-up.

Bruno Lietaert heeft het dan weer over levelling-down in zijn bijdrage over de taak van de feitenrechter bij discriminatie of lacunes in de wet. Zijn collega-magistraat Lieven Lenaerts plaatst vraagtekens bij het eenheidsstatuut onder het motto 'Leidt eenheid naar gelijkheid?'

Het artikel van Jan Buelens en Peter Tierens gaat over de terbeschikkingstelling. Deze tekst bulkt van de interessante gegevens en beschouwingen. Ik ben het wel niet eens met het besluit dat arbeid *weer* koopwaar is geworden. Volgens mij is het dat altijd geweest.

Herwig Verschuereen heeft nagedacht over de sociale concurrentie op de Europese interne markt. Hij neemt duidelijke stellingen in. Zo meent hij dat het arbeidsrecht op de eerste plaats de verantwoordelijkheid en bevoegdheid van de lidstaten moet blijven. Tot slot wijdt Kelly Reyniers een aantal originele beschouwingen aan de vrijwilligers in het arbeidsrecht. Zij pleit fel voor een duidelijke(r) regeling voor de (schijn)vrijwilligers.

Dit werk is een goede mix van praktijk en theorie, geschraagd door academici, magistraten en advocaten. De opmerkelijke lezer zal al begrepen hebben dat ik nogal geporteerd ben voor dit boek en mij ontslaan van de platitudes die gebruikelijk zijn aan het einde van een recensie.

Patrick HUMBLET,
Gewoon hoogleraar UGent

WESTRADE, M. en GILSON, S. (eds.), *Le statut social des travailleurs indépendants*, Limal, Anthemis, 2013, 729 p.

Met haar reeks "Perspectives de droit social" brengt uitgeverij Anthemis praktijkgerichte monografieën waarin concrete oplossingen voor actuele sociaalrechtelijke problemen worden gezocht. Het voorliggende boek is het resultaat van een colloquium, georganiseerd door de Doornikse balie. De editoren wijzen er in hun dankwoord terecht op dat het sociaal statuut der zelfstandigen relatief weinig inkt doet vloeien, maar bij het uitbrengen van het boek toch belangrijke ontwikkelingen doormaakte. Enkele "brandende" thema's komen aan bod en worden uitvoerig behandeld: de (her)kwalificatie van de samenwerkingsovereenkomst Arbeidsrelatiewet 2.0), de rechtspositie van de vennootschapsmandatarissen en de impact van de EU-verordeningen op de toepasselijkheid van het sociaal statuut, de herziening van

de berekening der bijdragen van de zelfstandigen en de bevoegdheid van de arbeids-gerechten om kennis te nemen van geschillen met betrekking tot de weigering van bijdragevrijstelling. Op het ogenblik waarop het boek van de persen rolde, kon nog geen rekening worden gehouden met de definitieve versie van de wetten van 22 november 2013 en 25 april 2014 die de in diverse bijdragen gevraagde of aangekondigde wetswijzigingen uiteindelijk gestalte gaven.

De omvang van het boek maakt duidelijk dat ook andere themata grondig werden uitgediept: de rechtspositie van de helpers en van kunstenaars, de uitsluiting uit het sociaal statuut van de publieke mandatarissen, de journalisten, perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten, de hele procedure van aansluiting bij een socialeverzekeringsfonds over bijdrageberekening tot sanctionering van achterstallige betalers. Ook de vennootschapsbijdrage komt aan bod.

Het boek behandelt met andere woorden het sociaal statuut der zelfstandigen in zijn enge betekenis, als bestaande uit de wetsbepalingen die bepalen welke personen ressorteren onder het toepassingsgebied van het sociaal statuut der zelfstandigen en welke bijdrageplicht rust op de betrokkenen. De term 'sociaal statuut der zelfstandigen' wordt in de literatuur meestal in een ruimere zin gehanteerd en omvat in die zin ook de afzonderlijke wetten en besluiten tot inrichting van sociale verzekeringen voor zelfstandigen. De afzonderlijke sociale verzekeringen voor zelfstandigen komen niet aan bod. Men begrijpt die afbakening van het behandelde onderwerp. Men heeft nu al een hele schare auteurs gemobiliseerd. De belangrijkste problemen die werden voorgelegd aan advocaten en magistraten, hebben ook betrekking op het aldus omliggende sociaal statuut. Niettemin bevat het boek wel een bijdrage over de faillissementsverzekering, mogelijk omdat deze ook in wetboeken vaak bij de rubriek sociaal statuut wordt ondergebracht en, gezien de aard van het beestje, niet bij een trefwoord over socialezekerheidsuitkeringen die ook toekomen aan werknemers en ambtenaren. Het zogenaamde "plan familial" dat het evenwicht beoogt te bevorderen tussen het professionele en het privéleven van zelfstandigen heeft geen plaats verworven in het boek dat wordt afgesloten met prikkelende beschouwingen van prof. Willy van Eeckhoutte.

Guido VAN LIMBERGHEN,
Gewoon hoogleraar VUB